

kis könyvtárak fogadóképességének a megerősítése szükséges. Ehhez természetesen elengedhetetlen a megyei könyvtár állományának további ütemes, ODR-szempon্তু gyarapítása, technikai feltételeinek fejlesztése és az állomány teljes körű megjelenítése a könyvtár on-line katalógusán. Ez utóbbi érdekében szorgalmazzuk a retrospektív munkálatok mielőbbi befejezését.

Bízunk benne, hogy a kis könyvtárak fejlesztése és a megyei könyvtár megfelelő szolgáltatási képessége az országnak ezen a térfelén is belátható közelségbe hozza mindenki számára a könyvtári esélyegyenlőséget.

Áttekintve a Könyvtári Levelező/lap ODR-hírek rovatában megjelent tudósításokat úgy tűnik, hogy megyei tapasztalataink összecsengenek az ország más megyéiben leszűrt következtetésekkel. Nálunk is érzékelhető, hogy az interneten is hozzáférhető katalógusok jelentősen kitágították az együttműködő partnerek körét, vagy hogy a számítógépes adminisztráció elsősorban a szolgáltatás felgyorsulásában érezteti pozitív hatását.

Itt is többnyire a felsőfokú oktatásban, átképzésben részt vevők köre, valamint a kutatómunka áll a könyvtárközi kérések mögött. Jellemző, hogy az igények növekvő számban érkeznek elektronikus úton, de kapjuk őket minden más lehetséges formában is. (Talán egyedinek számít a falugondnok által személyesen lebonyolított „könyvtárközi” egy-egy kistelepülés érdekelt olvasói számára. A fogadó könyvtár szerepét ez esetben a falu ügyes-bajos dolgait intéző megbízott vállalja.)

A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárnak mint ODR-szolgáltatónak a könyvtárközi forgalmát évente mintegy ezerötven-ezerhatszáz kérés kielégítése jelenti. Ha a városon belüli, illetve a szolgáltatóhellyel nem rendelkező településekre rendszeresen eljuttatott dokumentumokat is tekintetbe vesszük, a forgalom jócskán túllépi az évi kétezret. Ez a szám a kis községek könyvtárainak megerősödésével, reményeink szerint, jelentősen növekedni fog.

A legintenzívebb könyvtárközi kölcsönzőink Borsod-Abaúj-Zemplén megye és részben a régió városi könyvtárai. Őket követik százalékarányukat tekintve a községi könyvtárak. A szolgáltatást azonban jóval szélesebb körben, a megyehatárokat átlépve is igénylik az ország számos településéről. Könyvtárunk 1998 és 2002

között dokumentumbeszerzésre 13 millió, számítástechnikai fejlesztésekre 2 550 ezer forint ODR-támogatásban részesült. Ez az állomány jelentős gyarapodását és a szerény, de hasznos technikai fejlesztéseket biztosította.

Összességében tehát eddig az ODR Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből nézve is jól vizsgázott. Nem feledhető azonban, hogy rajta keresztül a könyvtárak és a könyvtárosok is vizsgáznak naponta. Nem közömbös, vajon sikerül-e megszerezniük az olvasóktól a jeles osztályzatot.

Környey Lászlóné dr.

Az ODR egy fogadó könyvtár szemszögéből: Könyvtárközi szolgáltatások a celldömölki Kresznerics Ferenc Könyvtárban

Celldömölk és Kemenesalja közkönyvtára 1953. február 8-án nyílt meg, és Kresznerics Ferenc nevét 1993-ban, működésének negyvenedik évfordulója alkalmából vette fel.

A könyvtár feladata a város és vonzaskörze-

te lakosságának könyvtári ellátása. A korábbi „alközponti” szerepkör tartalmát megőrizve kapcsolódik a Vas megyei lakóhelyi könyvtárak együttműködésén alapuló rendszeréhez. A Vas Megyei Könyvtári Informatikai Rendszernek (VASKIR) 1994-től, a HUNGARNET Egyesületnek pedig 1998-tól vagyunk a tagjai. Az internet elérését a Soros Alapítvány támogatásával 1998-ban tudtuk megvalósítani. Korszerű ISDN2 vonal 1999 júniusa óta működik az Open Society Institut (OSI) pályázati támogatásából, mely által a gyors

Balázs Géza és Dessewffy Horváth Marietta, lent: a közönség egy része a könyvtár 50 éves jubileumi ünnepségén

koztatási, könyvtárközi kölcsönzési feladatok, s ezt sikeresen kamatoztatjuk a könyvtáros-olvasó információkövetési és moderatori párbeszéd során.

- Könyvtárközi-automatizmus: amennyiben a kért dokumentum nem található meg könyvtárunkban, rögtön felajánljuk a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét.

- Azonnaliság: a kérés felvételétől az elküldéséig az esetek döntő többségében alig egy-két perc telik el.

- Átláthatóság: gyakran az olvasó szeme előtt zajlik a dokumentum beazonosítása, ami számára a kérés követhetőségét biztosítja.

- Kérésgenerálás: tematikus olvasói érdeklődés esetén az olvasóval közös keresés során a katalógusok-

hang- és adatátvitel-szolgáltatás feltételei teremődtek meg.

A könyvtárhasználók és a könyvtárosok egyre inkább természetes módon igénylik az új technológiák használatát az információszerzésben.

Az internetes katalógusokban történő tájékozódás tudatos kérésirányítást indukál, és könyvtárközi munkánk hatékonyságának javulását eredményezi. Kiskönyvtári jellegünkéből adódóan térben, időben és munkaszervezetileg sem válnak szét karakteresen az olvasószolgálati, tájé-

ban történő bújárkodás szinte mindig újabb kéréseket eredményez.

- A használat ösztönzése: az ODR közös keresőfelülete nyílt internetes rendszer, amelyet használóink szívesen felkeresnek önálló tájékozódásra is.

- A személyes bizalom légköre: a könyvtárközi kölcsönzés vázolt folyamatán az olvasót lehetőség szerint ugyanaz a könyvtáros kíséri végig.

Könyvtárközi kölcsönzés útján olvasóink megrendelésére 2002-ben 395 dokumentumot

kértünk, ebből 376 kérést teljesítettek a szolgáltató könyvtárak. Országos viszonylatban a Kresznerics Könyvtár 2002 végén a hatodik helyen állt az elküldött kérések száma alapján. (Könyvtári Levelező/lap 2003/1. 10–11. p.) A kérések teljesítési aránya az 1999. évi 70, a 2000. évi 82,7, a 2001. évi 86,9 százalékról 95,2 százalékra nőtt 2002-ben, ami – az áthúzódó kéréseket is figyelembe véve – kiemelkedő aránynak számít, és a kérésirányítás pontosságát, valamint könyvtárközi munkánk hatékonyságát dicséri. A dinamikus fejlődés motorja az Országos Dokumentumellátási Rendszer adatbázisa, de igény és szükség esetén egyre gyakrabban élünk más közös katalógusok, keresőfelületek (MATARKA, MOKKA, SZIREN, THECA stb.) szolgáltatásával is. Széles spektrumú kapcsolatrendszerünket bizonyítja, hogy 2002 folyamán összességében 17 könyvtártól kaptunk dokumentumokat a szekszárdi Illyés Gyula Könyvtártól a Pénzügyi és Számviteli Főiskola Könyvtáráig.

2000 és 2002 között az alábbi könyvtárak állnak a teljesítők összesített listájának élén:

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár	326
Szegedi Tudományegyetem Könyvtára	292
Berzsenyi Dániel (Megyei) Könyvtár, Szombathely	204
Pécsi Tudományegyetem Könyvtára	44
Somogyi-könyvtár (Szeged)	29
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest)	22

A három év alatt teljesített 927 ODR-es kérés közel 89 százalékát a lista első három könyvtára, 98,9 százalékát pedig a fenti hat könyvtár szolgáltatta. Az ODR-kérések teljesítési hatékonysága a kérések folyamatos bővülése mellett látványosan emelkedett.

A teljes kép érdekében jelezzük, hogy az ODR-rendszeren kívül három év alatt 64 egyéb helyre küldött kérésünk volt, amelyek közül 26 (40 százalék!) nem teljesült.

A teljesített kérések tartalmi megoszlása tekintetében a tanárképzésre épülő, uralkodó felsőoktatási regionális profil a meghatározó. Döntően ennek köszönhető, hogy 221 természet- és alkalmazott tudományi, továbbá 119 szépirodalmi mű mellett 625 társadalomtudományi jellegű dokumentum (64,7 százalékos arány!) jutott el a könyvtárközi együttműködési rendszer segítségével olvasóinkhoz.

A 2003. év első negyedévi adatai (összesen 98 teljesített és 4 nem teljesített kérés) a könyv-

tárközi kölcsönzés igénybevételének további fokozódását vetítik előre.

Javaslatok az ODR fejlesztéséhez

- Az egységes normatív szabályozás jegyében fontos lenne a visszacsatolás kérdése: jelenleg az elküldött kérés három–tíz napon belül teljesül akkor is, ha a másodpercre is rögzített elküldés pillanatában hozzáférhető. Természetes, hogy egy külső raktárból lassabban jut el a dokumentum a postázóba, de ha várni kell rá, akkor a megkeresett könyvtár előre elkészített, automatikus e-mailben értesítse a kérő könyvtárat.

- Az ODR közös keresőfelületébe belső linkkel nem integrált könyvtárak (pl. a Somogyi-könyvtár kivételével a megyei könyvtárak) katalógusaihoz a külső linkes kapcsolat feltétlenül indokolt lenne. Ez elősegíthetné az információkeresés felgyorsítása és pontosítása mellett a túlságosan néhány könyvtárra koncentrálódó kérések racionális terítését is.

- Szintén a felületkezeléshez kapcsolódva: a találati halmazok képernyőnkénti megjelenítési maximumát a jelenlegi húsz rekordról legalább ötven tételre kellene emelni.

- Távlatokban az országos, minden településre kiterjedő internetes (és ODR-es) hozzáférés a jelenlegi centralizált gyakorlat helyett égető feladattá fogja tenni a szoftveres kérésirányítás kérdését. A regisztráció kiegészülhetne egy területi és/vagy regionális regisztrációs kóddal, amelynek birtokában a keresőfelületre történő kölcsönzési jogú belépést követő keresés során a rendszer a területileg illetékes könyvtárak állományát rangsorolná a találati lista élére.

- „Függő kérések archívumá”-nak létrehozása: az aktuálisan nem vagy csak várhatóan hosszabb időtartamú előjegyzés útján teljesíthető kérések nyilvántartó helye, ahonnan bármely (!), az ODR-rendszerben regisztrált könyvtár teljesíthetné a kérést. Célszerű lenne e feladatra némi minimális ODR-támogatást elkülöníteni, s abból a teljesítő könyvtárakat honorálni. A rendszer hatékony működését ez a rugalmas, vertikális modul tovább növelhetné, egyúttal pedig demokratizmusát is demonstrálhatná: az ODR a teljesítésre képes könyvtárakat támogatja, függetlenül attól, hogy formálisan ODR-szolgáltatók-e vagy sem...

Németh Tibor